

Пастушка і сажотрус

Ви видали коли-небудь стародавній-стародавній шафу, почорнілу від часу й оздоблену різьбленими завитками та листям? Отака шафа — спадок прабабусі — стояла в вітальні. Вона вся була вкрита різьбою — трояндами, тюльпанами та найхитромудрішими завитками. Між ними визирали оленячі голівки з гіллястими рогами, а на самій середині був вирізаний у повний зріст чоловічок. На нього не можна було дивитися без сміху, та й сам він усміхався від вуха до вуха — такої гримаси усмішкою аж ніяк не назвеш. У нього були козячі ноги, маленькі ріжки на лобі й довга борода. Діти називали його обер-унтер-генерал-кригскомісар-сержант Козлонога, бо вимовити таке ім'я важко, й такий титул дається не багатьом. Зате й вирізьбити таку фігуру нелегко, ну та все-таки вирізьбили. Чоловічок увесь час дивився на піддзеркальний столик, де стояла гарненька фарфорова пастушка. Позолочені черевички, спідничка, граційно підколота пурпуровою трояндою, позолочений капелюшок на голівці й пастуший посох у руці — ну хіба не краса! Поруч із нею стояв маленький сажотрус, чорний, як вугілля, але теж із фарфору й такий же охайний і милий, як усі інші. Він лише зображував сажотруса, і майстер точно так само міг би зробити його принцом — однаково!

Він стояв граційно, з драбиною в руках, і обличчя в нього було біло-рожеве, наче в дівчинки, і це було трохи неправильно, він міг би бути й бруднішим. Стояв він зовсім близько до пастушки — як їх поставили, так вони й стояли. А раз так, вони взяли та й заручилися. Парочка вийшла хоч куди: обидвоє молоді, обидвоє з одного й того самого фарфору й обидвоє однаково крихкі.

Тут же поруч стояла ще одна лялька, втриє більша за них зростом, — старий китаєць, що вмів кивати головою. Він був теж фарфоровий і називав себе дідусем малої пастушки, от тільки доказів у нього бракувало. Він стверджував, що вона мусить його слухатися, і тому кивав головою обер-унтер-генерал-кригскомісар-сержантові Козлоногові, який сватався до пастушки.

— Гарний у тебе буде чоловік! — сказав старий китаєць. — Схоже, навіть із червоного дерева. З ним ти станеш оберунтергенералкригскомісарсержантшею. У нього ціла шафа срібла, не кажучи вже про те, що лежить у потайних шухлядах.

— Не хочу в темну шафу! — відповіла пастушка. — Кажуть, у нього там одинадцять фарфорових дружин!

— Ну то будеш дванадцятою! — сказав китаєць. — Вночі, як тільки стара шафа заскрипить, зіграємо ваше весілля, інакше не бути мені китайцем!

Тут він кивнув головою й заснув.

А пастушка розплакалася і, дивлячись на свого милого — фарфорового сажотруса, сказала:

— Прошу тебе, утечемо зі мною куди очі глядять. Тут нам не можна лишатися.

— Заради тебе я готовий на все! — відповів сажотрус. — Підемо просто зараз! Уже напевне я зумію прогородувати тебе своїм ремеслом.

— Тільки б спуститися зі столика! — сказала вона. — Я не зітхну вільно, поки ми не будемо далеко-далеко!

Сажотрус заспокоював її й показував, куди їй краще ступати своєю фарфоровою ніжкою, на який виступ або позолочений завиток. Його драбина також послужила їм добру службу, і врешті-решт вони благополучно спустилися на підлогу. Але, поглянувши на стару шафу, вони побачили там страшений переполох. Різьблені олені витягли вперед голови, выставили роги й крутили ними в усі боки, а обер-унтер-генерал-кригскомісар-сержант Козлонога високо підстрибнув і крикнув старому китайцеві:

— Вони тікають! Тікають!

Пастушка й сажотрус злякалися й шмигнули у підвіконну скриньку.

Там лежали розрізнені колоди карт, був якийсь установлений ляльковий театр. На сцені йшло представлення.

Усі дами — бубнові й червові, трєфові й пікові — сиділи в першому ряду й обмахувалися тюльпанами, а за ними стояли валети й намагалися показати, що й вони мають дві голови, як усі фігури в картах. У п'єсі зображувалися страждання закоханої парочки, яку розлучають, і пастушка заплакала: це так нагадало її власну долю.

— Більше немає моїх сил! — сказала вона сажотрусові. — Підемо звідси!

Але коли вони опинилися на підлозі й поглянули на свій столик, то побачили, що старий китаєць прокинувся й хитається всім тілом — адже всередині в нього перекочувався свинцевий кульку.

— Ай, старий китаєць женеться за нами! — вигукнула пастушка й у розпачі впала на свої фарфорові коліна.

— Стій! Придумав! — сказав сажотрус. — Бачиш он там, у кутку, велику вазу з сушеними запашними травами й квітами? Сховаємося в неї! Ляжемо там на рожеві й лавандові пелюстки, і якщо китаєць добереться до нас, засиплемо йому очі сіллю.

— Нічого з цього не вийде! — сказала пастушка. — Я знаю, китаєць і ваза колись були заручені, а від старої дружби завжди щось та й залишається. Ні, нам одна дорога — пуститися по білу світ! —

— А в тебе вистачить на це духу? — запитав сажотрус. — Ти подумала про те, який великий світ? Про те, що нам уже ніколи не повернутися назад?

— Так, так! — відповіла вона.

Сажотрус пильно подивився на неї й сказав:

— Мій шлях веде через димар! Хватить у тебе мужності залізти зі мною в піч, а потім у димар? Там-то вже я знаю, що робити! Ми піднінемося так високо, що до нас і не доберуться. Там, на самому верху, є діра, через неї можна вибратися на білий світ!

І він повів її до печі.

— Як тут чорно! — сказала вона, але все-таки полізла за ним і в піч, і в димохід, де було темно, хоч око виколи.

— Ну ось ми й у трубі! — сказав сажотрус. — Дивись, дивись! Просто над нами сяє чудова зірочка!

На небі й справді сяяла зірка, наче вказуючи їм шлях. А вони лізли, видиралися жажливою дорогою все вище й вище. Але сажотрус підтримував пастушку й підказував, куди їй зручніше ставити свої фарфорові ніжки. Нарешті вони дібралися до самого верху й присіли відпочити на край труби — вони дуже втомилися, і не дивно.

Над ними було вкрите зірками небо, під ними всі дахи міста, а навколо на всі боки, і вшир і вдалечінь, розгорнувся вільний світ. Бідна пастушка аж ніяк не думала, що світ такий великий. Вона схилила голівку до плеча сажотруса й заплакала так сильно, що сльози змили всю позолоту з її пояса.

— Це для мене занадто! — сказала пастушка. — Цього мені не витримати! Світ занадто великий! Ах, як мені хочеться назад на піддзеркальний столик! Не буде в мене ні хвилини спокою, поки я туди не повернуся! Я ж пішла за тобою на край світу, а тепер проводи мене назад додому, якщо любиш мене!

Сажотрус став її вмовляти, нагадував про старого китаїця й обер-унтер-генерал-кригскомісар-сержанта Козлоного, але вона лише ридала невтішно й цілувала свого сажотруса. Робити нічого, довелося поступитися їй, хоч це й було нерозумно.

І ось вони спустилися назад униз по трубі. Нелегко це було! Опинившись знову в темній печі, вони спочатку постояли біля дверцят, прислухаючись до того, що діється в кімнаті. Все було тихо, і вони визирнули з печі. Ах, старий китаєць валявся на підлозі: погнавшись за ними, він упав зі столика й розбився на три частини. Спина відлетіла начисто, голова закотилася в кут. Обер-унтер-генерал-кригскомісарсержант стояв, як завжди, на своєму місці й розмірковував.

— Який жах! — вигукнула пастушка. — Старий дідусь розбився, і винні в цьому ми! Ах, я цього не переживу!

І вона заломила свої крихітні ручки.

— Його ще можна полагодити! — сказав сажотрус. — Його чудово можна полагодити! Тільки не хвилюйся! Йому приклеять спину, а в потилицю вженуть добру заклепку, і він знову буде зовсім як новий і зможе наговорити нам купу неприємних речей!

— Ти думаєш? — сказала пастушка.

І вони знову видерлися на свій столик.

— Далеко ж ми з тобою зайшли! — сказав сажотрус. — Не варто було й трудитися!

— Тільки б дідусь полагодився! — сказала пастушка. — Або це дуже дорого обійдеться?..

Дідусь полагодився: йому приклеїли спину й вженули в потилицю добру заклепку. Він став як новий, тільки головою кивати перестав.

— Ви щось загордилися з тих пір, як розбилися! — сказав йому обер-унтер-генерал-кригскомісар-сержант Козлоного. — Тільки з чого б це? Ну то як, віддасте за мене онучку?

Сажотрус і пастушка з благанням поглянули на старого китаїця: вони так боялися, що він кивне. Але кивати він уже більше не міг,

А пояснювати стороннім, що у тебе в потилиці заклепка, теж радості мало. Так і залишилася фарфорова парочка нерозлучною. Пастушка й сажотрус благословляли дідусеву заклепку і любили одне одного, аж поки не розбилися.